

Ihmiset liikkuvat – kulttuurit kohtaavat

Outi Fingerroos. Kuva Matleena Jänis.

Heinäkuussa Jyväskylän kesässä järjestetyn tapahtuman otsakkeena oli "Ihmiset liikkuvat – kulttuurit kohtaavat". Otsake sivusi päivänpolttavaa teemaa: kulttuurista monimuotoisuutta ja monikulttuurisuutta. Erityisen ajankohtaisia nämä käsitteet ovat olleet kuluneen vuoden aikana, kun Eurooppa on joutunut lähihistoriansa suurimman kansainvaelluksen kohteeksi. Epäselväksi on jäänyt, mitä käsitteet tarkoittavat. Voimmeko esimerkiksi kieltäytyä monikulttuuriselta yhteiskunnalta?

Olen itse etnologi eli väljästi ilmaisten kulttuurien ja muuttoliikkeiden tutkija. Edustamallani tieteenalalla kulttuuri määritellään tavallisimmin eräänlaiseksi merkitysten kudelmaksi, jonka ihmiset ja yhteisöt ovat luoneet ympärilleen kaikkina aikoina. Nämä kudelmät saavat hahmonsia erilaisten instituutioiden, sosiaalisten suhteiden, uskomusjärjestelmien, tapojen, tottumusten, toiminnan sekä kerronnan muodoissa.

Sivistys ja kulttuuri kietoutuvat läheisesti yhteen. Sivistys tarkoittaa kasvatuksen kautta omaksuttua tietoa, henkistä kehittyneisyyttä ja avarakatseisuutta. Sivistykseen kuuluu kyky käsittää ympäröivää maailmaa ja elää yhteiskunnassa muiden kanssa. Se on arvo, jota tulee vaalia.

Tällaiselle sivistyksen idealle perustuvat myös monet kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävät kulttuuriset instituutiot. YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon vuonna 2001 hyväksymässä [kulttuurista moninaisuutta koskevassa yleismaailmallisessa julistuksessa](#) esimerkiksi kirjoitetaan, että "kulttuuri on muodoltaan erilaista eri aikoina ja eri paikoissa". Julistuksessa myös mainitaan, että "vuorovaikutuksen, uudistusten ja luovuuden lähteenä kulttuurinen moninaisuus on yhtä välttämätön ihmiskunnalle kuin luonnon moninaisuus on luonnolle. [Se] ilmenee ihmiskunnan yhteisenä perintönä."

Usein kulttuurisella monimuotoisuudella viitataan kuitenkin rajallisemmassa mielessä sekä perinteisten vähemmistöjen että maahanmuuton tuottamaan etniseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Jostain syystä kulttuurisesta monimuotoisuudesta on tullut myös arka ja jopa negatiivinen asia.

Suomi on kuluneen vuoden aikana ollut uudenlaisen maahanmuuttotilanteen edessä. [Helsingin Sanomien](#) [ulkomaantoimittaja Jukka Huusko](#) luonnehti tilannetta vuosi sitten suurimmaksi pakolaiskriisiksi sitten toisen maailmansodan – mikä onkin totta. Ääri-ilmiöiltäkään ei ole välttytty – on kivitetty SPR:n työntekijöitä, heiteltu polttopulloja vastaanottokeskuksiin ja harjoitettu vihapuhetta. Sivistymättömyys on kääntynyt suvaitsemattomuudeksi ja kulttuurisen moninaisuuden vastustaminen osoittautunut vaaralliseksi arvoksi.

Monikulttuurisuudella voidaan tarkoittaa hyvin erilaisia asioita. Ensinnäkin [monikulttuurisuus](#) tarkoittaa etnistä ja kulttuurista monimuotoisuutta, jolloin monikulttuurisuus on yhteiskunnan luonnollinen ominaisuus. Esimerkiksi monikulttuurinen suomalainen yhteiskunta pitää sisällään erilaisia ihmisiä ja väestöryhmiä, oli kriteerinä sitten kieli, uskonto, etninen tausta tai jokin muu asia.

Toisekseen monikulttuurisuus on tärkeä erottaa multikulturalismista, joka on monikulttuurisuuden ideologinen ulottuvuus tai muoto, ismi. Multikulturalistisessa poliittisessä ideologiassa monikulttuurisuus on lähtökohtaisesti hyvä asia, ja julkisella vallalla katsotaan olevan velvollisuus ylläpitää ja tukea sitä. Tällaista politiikkaa harjoittivat Euroopan maista 80- ja 90-luvuilla Ruotsi, Britannia ja Alankomaat. Kanada ja Australia taas julistautuivat virallisesti monikulttuurisiksi yhteiskunniksi jo 70-luvulla. Eurooppalaiset ääriliikkeet usein vastustavat juuri multikulturalismia poliittisena ideologiana.

Suomessa monikulttuurisuus -käsitteen suurin ongelma on, että se pyörii vahvasti etnisyyden, kulttuuristen ennakkoluulojen ja poissulkemisen ympärillä. Sivistyksen puute on entisestään yksipuolistanut keskustelua. Populistit unohtavat ja jopa kieltävät, että väestötieteellisestä ja historiallisesta näkökulmasta demografinen monikulttuurisuus on fakta. Kysymyksessä on asia, jota ei voi kieltää tai muuttaa toiseksi.

Monikulttuurinen yhteiskunta pitää sisällään myös oman kulttuurimme monimuotoisuuden ja alakulttuurit, kuten seksuaalivähemmistöt ja vammaiset. Kun siis puhutaan siitä, että monikulttuurisessa tai kulttuuriltaan monimuotoisessa yhteiskunnassa "Ihmiset liikkuvat ja kulttuurit kohtaavat", olisi meidän kohdattava, hyväksyttävä ja muistettava joukko erilaisia väestöryhmiä. Monikulttuurisuuden tuloa ei myöskään voi vastustaa, sillä lähtökohtaisesti kansakunnat, myös Suomi, ovat monikulttuurisia.

Outi Fingerroos, etnologian professori 18.8.2016

Blogiteksti perustuu puheenvuoroon Jyväskylän kesän 12. heinäkuuta 2016 tapahtumassa "Ihmiset liikkuvat – kulttuurit kohtaavat". Tilaisuuden järjestivät Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän yliopisto, Keski-suomalainen Oyj, Keski-Suomen liitto ja Keski-Suomen ELY-keskus.